

Історія створення відділу документів іноземними мовами Національної історичної бібліотеки України

У 1963 р. в структурі Державної історичної бібліотеки України (ДІБУ) вже існував відділ іноземної літератури, про це свідчить Літопис Бібліотеки. На початку 1971 р., Міністерство культури УРСР затвердило план переходу Історичної бібліотеки на нову структуру, згідно з якою було створено відділ міського абонементу історичної літератури з сектором історичної літератури іноземними мовами. В Літописі також повідомляється, що в 80-90-х роках минулого століття сектор літератури іноземними мовами входив до складу відділу зберігання літератури, який очолювала Михалець Олена Володимирівна.

У 2009 р. під час професійного свята – Всеукраїнського дня бібліотек – Президент України В.А. Ющенко підписав Указ «Про надання Державній історичній бібліотеці України статусу Національної». Генеральним директором Національної історичної бібліотеки України призначено Аллу Віталіївну Скорохатову, яка приділяла велику увагу формуванню і раціональному розміщенню фонду документів у книгосховищах Бібліотеки. Вона ініціювала наукове упорядкування документів іноземними мовами в окремому приміщенні корпусу № 35.

У грудні 2009 року Сектор літератури іноземними мовами (СФІМ) очолила Ольга Петрівна Дмитренко. В її підпорядкуванні працювали 4 співробітники, які не тільки розміщували фонд за мовами, але й вивчали його і розпочали організовувати книжкові виставки, презентації унікальних документів в читальних залах Бібліотеки.

У 2011 р. сектор отримав приміщення 35 корпусу, де розмістилось книгосховище та робочі кабінети. У 2016 р. СФІМ було реорганізовано у відділ документів іноземними мовами (ВДІМ).

Основні завдання і напрями роботи відділу

У роботі відділу документів іноземними мовами застосовується дієва система засобів для поширення інформації про вітчизняну й зарубіжну видавничу продукцію іноземними мовами, в тому числі й сучасні інформаційні технології.

Одним із провідних напрямів роботи відділу є ініціювання динамічних, інноваційних та ефективних партнерств на місцевому та національному рівнях задля виховання покоління читачів, популяризації читання, підвищення інформаційної грамотності населення.

Головним завданням діяльності відділу є збереження документів національного культурного надбання, опрацювання, наукове дослідження та

популяризація фонду рідкісних документів іноземними мовами. Тож, пріоритетними напрямками роботи є :

- участь у державних заходах з охорони культурної спадщини України, відбір документів відділу до БД матеріалів Державного реєстру національного культурного надбання;
- вдосконалення процесу обліку документів іноземними мовами, згідно зі встановленими стандартами, технічними нормами та іншими нормативними документами;
- відбір рідкісних документів для оцифрування з метою надання широкого доступу до унікальних ресурсів бібліотеки;
- формування електронного каталогу на колекцію літератури іноземними мовами: німецькою, французькою, польською, англійською, латинською та іншими мовами (всього 52 мови);
- застосування консерваційних і реставраційних робіт з метою збереження унікальних документів іноземними мовами;
- задоволення інформаційних потреб усіх категорій користувачів,
- продовження ведення обліку документів мовами нацменшин краю, аналіз попиту на них, продовження дослідження стану задоволення інформаційних потреб найбільш численних національностей, які проживають на території України;
- популяризація знань про історію та культуру народів України, постійне залучення членів місцевих національно-культурних об'єднань, організацій, товариств до співпраці – участь у плануванні, підготовці та проведенні краєзнавчих заходів бібліотеки;
- організація та проведення виставок та електронних презентацій відділу;
- підвищення кваліфікації співробітників в роботі з мультимедійними засобами, що є найбільш ефективними формами наочного представлення інформації про документи та ресурси ВДІМ;
- співпраця з посольствами країн в Україні, Радою міжнаціональної злагоди при Кабінеті Міністрів України, Комісією з міжнаціональних відносин Громадської ради при Міністерстві культури України, культурними товариствами та центрами, німецькими культурними центрами «Відерштраль» та «Відергебурт», Гете-інститутом, Спілкою уральських народів України, вищими навчальними закладами, бібліотеками та іншими організаціями.

Працівники відділу

Незмінним завідувачем ВДІМ з 2009 р. і по сьогоднішній день є Дмитренко Ольга Петрівна. Завдяки її наполегливості, професіоналізму, зацікавленості в ефективній роботі відділу було упорядковано фонд документів іноземними мовами у приміщенні корпусу № 35. Поряд з Ольгою Петрівною працювали корифеї відділу: бібліотекар I категорії Рандіна Валентина Степанівна та бібліограф II категорії Коленко Володимир Миколайович, які доклали чимало зусиль до розміщення і вивчення та популяризації фонду, їх сумлінна праця неодноразово відзначена подяками та грамотами за значний внесок у розвиток бібліотечної справи в Україні. За весь час роботи підрозділу тут працювали:

Ланова О.М., Смілянець А.Ю., Дмитренко Є.Ю., Тетерська М.І., Наумова І.В., Царик О.О., Ображей О.В., Кучерук В.О., Сенченко О.М.

Фонд відділу: станом на 1 січня 2019 р. становить 39 928 примірників. Здійснюється прийом нових надходжень із відділу організації і зберігання фонду.

Найбільше за кількістю у фонді відділу представлено документи німецькою, французькою, англійською, польською, латинською мовами, а також є документи іншими мовами народів світу (загалом 52 мови). Наразі здійснюється подальше формування електронного каталогу та карткового алфавітного каталогу документів іноземними мовами.

Надзвичайно цінною колекцією у фонді відділу є колекція **літератури латиною**, датована XVI–XVIII ст., в якій зберігаються такі унікальні книги як: «Театр людського життя» Теодора Цвінгера (1533-1588), твори Лукіана Самосатського (1535 р.), оригінальні твори з теології XVII–XVIII ст., «Теологія» Річарда Ардекіна (1688 р.), «Коментарі до Євангелія» Корнелію Корнелі (1639 р.), твори античної літератури, наукові праці, філософські трактати та ін. Унікальними є видання Феофана Прокоповича латинською мовою, надруковані в Лейпцигу, Москві та Петербурзі. Як відомо, Феофан Прокопович (1681-1736) був випускником Києво-Могилянської Академії, навчався у польських школах та Римському колегіумі. У 1704 р. філософ повернувся до Києва, постригся в ченці і став професором риторики та піітики в Київській академії. Серед численних авторів творів латинською мовою також і твори видатного античного філософа, державного діяча Марка Тулія Цицерона.

Зібрання творів німецькою мовою нараховує понад 13 тис. документів, виданих, починаючи з XVI ст. Серед них особливе місце посідає унікальна колекція документів, друкованих готичним шрифтом, як із Німеччини, так і з Австрії. Крім того, є кілька книг, виданих польською та данською мовами готичним шрифтом, що свідчить про поширення готики у друкарнях та видавництвах Європи від Петербурга до Лісабону, де також друкували німецьким готичним шрифтом.

Серед видань **німецькою мовою** є численні зібрання енциклопедій та словників. Багато історичних видань, що стосуються Пруської воєнної історії, є карти воєнних операцій Франко-Пруської війни, Першої світової війни, а також дипломатичні документи, листування, телеграми, звіти, доповіді. Крім того, зберігаються багатотомні художні видання Ф. Шиллера, Й. Гете, Г. Гейне, переклади на німецьку мову класиків світової літератури мають унікальне оформлення та високу якість друку. В колекції німецької книги представлені біографії політичних і громадських діячів Європи, зокрема, Фрідріха II, Вільгельма I, Марії Терези та її сина Йозефа II – імператора Австрії, О. Бісмарка, Г. Мольтке, В. Блюхера та ін.

Окрасою фонду є оригінальні праці Мартіна Лютера німецькою мовою, серед яких два рідкісних документи XVII ст., які прекрасно збереглися: Біблія 1630 р. видання, а також Духовні твори. 1-2 том, 1661 р. видання.

Великий інтерес представляє **франкомовна частина фонду**, що складає біля 10 тис. документів. В цій колекції видань XVII – XIX ст. чільне місце посідають енциклопедії, книги з всесвітньої, античної, середньовічної та нової історії, книги

з історії французької революції, видання про династії французьких королів, а також література з воєнної історії (30-річна війна 1618-1648 рр., Наполеонівські війни, Російська кампанія 1812 р., Франко-прусська війна, Перша світова війна 1914–1918 рр., матеріали про колоніальні воєнні експедиції), низка творів з україніки. Унікальними є книги з історичної картографії, колекції видань французького живопису, побуту, інтер'єрів, меблів, вбрання, зброї, архітектурного будівництва, біографічні видання про видатних людей Франції, багатотомні видання класиків літератури, велика колекція релігійних видань і філософських творів (XVII–XVIII ст.).

Фонд літератури **польською мовою** налічує понад 4 тис. примірників різноманітної тематики. Велика кількість книг на релігійні теми, про історію Польщі та всесвітню історію, польська художня література. Книги вражають нинішнього читача високим рівнем друкарського мистецтва.

Виставки, презентації, співробітництво

Працівники відділу активно долучаються до проведення соціокультурних заходів НІБУ, беруть участь в організації книжкових виставок та їх презентацій в читальних залах та на сайті Бібліотеки.

Працівники відділу доклали чимало зусиль до налагодження та підтримки зв'язків з представництвами зарубіжних країн в Україні, зокрема, Французьким культурним центром, Гете-Інститутом, та іншими установами культури та освіти.

У 2011 році для широкого загалу користувачів демонструвалися книжкові виставки з фонду документів іноземними мовами, до яких додавалися музично оформлені відеопрезентації. Зокрема, представлено книжкові виставки: до 240-річчя від дня народження Вальтера Скотта; «Давня картографія в іноземних зібраннях НІБ України», «Рідкісні видання з фонду сектора іноземними мовами», «Просвітницька діяльність видатних діячів XVIII ст.».

У 2012 р. було відкрито і проведено низку книжкових виставок, присвячених історії Реформації в Західній Європі; діяльності видатних вчених Леонардо да Вінчі та Жан-Жака Руссо, великого педагога Яна Амоса Коменського; крім того, підготовлені 2 виставки: «Ексклюзивні видання Гарвардського інституту українських студій» та «Світове мистецтво: нові надходження».

Підготовлено документи для участі в Другому міжнародному фестивалі «Книжковий Арсенал», в рамках якого відбулася виставка раритетних книжкових видань, які зберігаються у фонді НІБУ.

Фахівці відділу взяли участь у проведенні святкового вечора для дітей, присвяченого 200-річчю братів Грімм, що відбувся в посольстві Федеративної Республіки Німеччини. З фонду НІБУ представлено виставку цінної колекції казок, книг братів Грімм німецькою мовою.

У 2013 році у Центрі німецької культури «Відерштраль» підписано угоду про співробітництво НІБУ та Центру. Цій події присвячена виставка рідкісних, оригінальних німецьких видань з колекції НІБУ. Працівники Бібліотеки отримали від Центру подяку.

У 2014 році співробітниками відділу розроблено маршрут для проведення екскурсій у корпусі 35, де знаходиться фонд документів іноземними мовами.

У рік 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка (1814–1861), українського поета, письменника, художника підготовлено книжкову виставку «Тарас Шевченко та історія України мовами національних культур України» в рамках культурно-мистецької акції до Дня рідної мови «Мовна палітра».

У співпраці з Музеєм театрального, музичного та кіномистецтва України та бібліофільським клубом «Субота у Бегемота» підготовлено та проведено презентацію книжкової виставки «Вільям Шекспір і його світ», на якій демонструвалась література мовою оригіналу та іншими мовами народів світу.

В рамках угоди про співробітництво організовано зустріч з керівником Центру німецької культури «Відерштраль». за підсумками якої були заплановані спільні заходи на наступний рік.

У 2015 р. підготовлено та проведено презентації виставок:

- до 415-річчя від дня народження Г. Левассера де Боплана (бл. 1600–1673 рр.), військового інженера, автора «Опису України»;
- до 330-річчя від дня народження Георга Фрідріха Генделя (1685-1759) та Йогана Себастьяна Баха (1685-1750), німецьких композиторів, органістів;
- до 320-річчя від дня народження Вольтера Франсуа Марі, французького письменника, філософа, історика (зал історії зарубіжних країн);
- до 165-ї річниці від дня народження Гі де Мопассана;
- до 180-річчя від дня народження Марка Твена (1835–1910), американського письменника;
- до 2500-річчя від дня народження Геродота (485-425 рр. до н.е.), давньогрецького історика. Доповідь для засідання Клубу історичної книги.
- рідкісних видань для участі в акції «Книга під відкритим небом» (в рамках проекту «Запроси книгу у своє життя», започаткованого інтернатом № 23 «Кадетський корпус»).

У 2015 р. у Національній історичній бібліотеці України відбулося святкування Міжнародного дня фіно-угорських народів, у рамках проекту «Фіно-угорський світ: міф чи реальність?». У заході взяли участь: заступник Міністра культури України – Карандеев Ростислав Володимирович, Надзвичайний і Повноважний Посол Фінляндії в Україні пан Юха Віртанен з дружиною, Посол Естонської Республіки в Україні Сулева Канніке, Аташе з питань ЄС посольства Угорщини в Україні Тібор Фехер, Президент Спілки уральських народів України Єфимиш Надія Михайлівна, Голова Естонського Земляцтва України Літневска Маре, магістрант Київського національного університету ім. Тараса Шевченка – Косенко Юрій, представники ЗМІ.

Національна історична бібліотека України представила виставку унікальних видань кінця XVIII середини ХХ ст. латиною, старослов'янською, фінською, угорською, марійською, німецькою, французькою, естонською, польською, норвезькою, українською та російською мовами. Перлиною виставки стало Святе Євангеліє марійською (черемиською) мовою 1821 року, яке було презентоване співробітниками бібліотеки. Організатори заходу: Спілка уральських народів України, Естонське земляцтво в Україні та Київське товариство угорців представили національні костюми, предмети вжитку та побуту. Учасники заходу читали вірші, співали пісні фіно-угорськими мовами. Під час заходу

обговорювалися питання негативного впливу глобалізаційних процесів та інформаційних технологій, в наслідок яких зникають деякі культури та мови. Гості та учасники констатували існування такого явища, як Фінно-угорський світ, що може сприяти збереженню фіно-угорських народів та їх мов, в тому числі, і в Україні. Посли Фінляндії та Естонії підкреслили, що будуть підтримувати представників фіно-угорських народів в Україні щодо збереження та популяризації історії, традиційної культури і мови. Керівники Спілки уральських народів України та Естонського земляцтва в Україні акцентували на проведенні наукової, дослідницької роботи щодо спільних історичних стосунків між українським та фіно-угорськими народами. (Довідка: *За офіційними даними перепису 2001 року в Україні проживало представників фіно-угорських народів: венси - 281; естонці - 2868; іжорці - 812; карели - 1522; комі - 1545; комі-перм'яки - 1165; ліви - 235; марійці - 4130; мансі - 43; мордва (ерзя та мокша) – 9 331; нганасани - 44; ненці - 217; саами - 136; селькупти - 62; фіни - 768; ханти - 100; удмурти – 4712; угорці - 156 566.*)

У 2016 р. підготовлено та проведено планові виставки, присвячені таким датам:

- 225 років від дня народження Франца Грільпарцера (1791 – 1872), австрійського поета і драматурга;
- 240 років від дня народження Ернеста Теодора Амадея Гофмана (1776 – 1822), німецького прозаїка, композитора, художника;
- 230 років від дня народження Вільгельма Грімма (1786 – 1859), німецького філолога, збирача й видавця казок;
- 145 років від дня народження Генріха Манна (1871 – 1950), німецького письменника;
- 145 років від дня народження Марселя Пруста (1871-1922);
- 135 років від дня народження Стефана Цвейга (1881 – 1942), австрійського письменника;
- 195 років від дня народження Гюстава Флобера (1821 – 1880);
- виставка «Вінок Тарасу Шевченку – мовами народів світу» (2 заходи, у т.ч. – для студентів з Китаю);
- книжкова виставка на XXV міжнародній конференції «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні».

Співробітники відділу взяли участь у секційному засіданні «Тюркологічні дослідження». До конференції проведено ґрунтовне наукове дослідження документів іноземними мовами з даної теми, переклад текстів, підготовка анотацій тощо.

Взяли участь у масштабному заході: «Анна Ярославна – королева Франції». Під час підготовки до заходу були вивчені численні документи іноземними мовами з фонду відділу та підготовлена доповідь з електронною презентацією.

Проведено також наукове дослідження документів з історії національних меншин, що проживають в Україні, а саме фіно-угорських народів участь у заході «Уральські посиденьки», підготовлено книжкову виставку.

Впродовж року постійно поповнювалася інформацією рубрика на сайті бібліотеки «Рік англійської мови в Україні». Щотижнево додавалися бібліографічні описи та скановані фрагменти документів.

Постійно оновлювалися виставки у корпусі № 35, присвячені року англійської мови в Україні.

У 2017 р. підготовлено та проведено планові виставки, присвячені таким датам:

- 220 років від дня народження Франца Петера Шуберта (1797 – 1856), австрійського композитора (к. 35);
- 350 років від дня народження Джонатана Свіфта (1667 – 1745) ;
- 505-ліття реформаційного руху в Західній Європі, яка демонструвалася у читальній залі корп. № 24.

Підготовлено виставки, присвячені видатним німецьким письменникам і поетам: Генріху Гейне (1797–1856), Йоганну Вольфгангу Гете (1749–1832), Фрідріху Шиллеру (1759–1805).

Постійно демонструвалися виставки у корп. №35, присвячені року німецької та японської мови. Поповнювалася рубрика «Рік німецької мови в Україні» на сайті НІБУ.

Відбулася робоча зустріч з представниками Спілки уральських народів України та співробітників Національної історичної бібліотеки України.

У I та II кварталі 2018 р. були проведені виставки до визначних дат:

- 230 років від дня народження Артура Шопенгауера (1788–1860), німецького філософа-ідеаліста;
- 485 років від дня народження Мішеля де Монтеня (1533–1592), французького філософа, письменника;
- 230 років від дня народження Джорджа Байрона (1788 – 1824), англійського поета;
- 120 років від дня народження Бертольт Брехт (1898-1956) німецького драматурга і поета.

Проведено практичні заняття для студентів Національного університету «Кієво-Могилянська академія», що навчаються по магістерській програмі «Юдаїка» (у рамках архівно-бібліотечної практики);

Організація та проведення екскурсій

Починаючи з 2013 року у відділі проводяться екскурсії, практичні заняття, зустрічі для студентів: Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Національного університету ім. Т. Г. Шевченка для студентів I курсу Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського; для студентів Київського фінансово-економічного коледжу (м. Ірпінь). для студентів-перекладачів Університету «Україна»; для курсантів особового складу парадного розрахунку Харківського національного університету Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба; для студентів Коледжу культури і мистецтв.

У 2014 р. проведено:

- зустріч з представниками національних меншин, а саме – з Президентом Союзу уральських народів України Єфимищ Н.М. та її колегами з приводу дослідження Евангеліє 1821 р. видання гірською марійською мовою.

– ознайомча екскурсія для представників національних меншин на чолі з президентом Союзу уральських народів України Федосеевою-Єфимищ Надією Михайлівною та представником посольства Угорщини паном Тібором Фехером;

– екскурсія-зустріч з викладачем Скандинавської гімназії Савінайнен І. П. (вивчення документів з історії національних меншин, що проживають в Україні, а саме фіно-угорських народів (епос «Калевала»);

– друга зустріч з представниками національних меншин на чолі з президентом Союзу уральських народів України Єфимищ Надією Михайлівною. Бібліотеці було подаровано періодичні видання марійською мовою «Марийский мир. Марий сандалык», «Истоки Камы» та книги.

У 2017 р. відбулася екскурсія для наших партнерів з Центру німецької культури «Відерштраль» (волонтерська експедиція по німецьким місцям Київської та Чернігівської областей.)

У I кварталі 2018 р. проведено екскурсію для студентів факультету філософії Київського університету ім. Бориса Грінченка.

Науково-дослідна діяльність

У 2011 р. Працівниками сектору взято безпосередню участь у підготовці та проведенні ІХ Культурологічних читань пам'яті В. Подкопаєва, до яких було підготовлено доповідь на тему: «Німецька книга в зібраннях НІБУ», яку підготувала Дмитренко О.П.

У 2012 р. підготовлені бібліографічна довідка про німецьких письменників-філологів (Братів Грімм) та відомості для вісника німецького інформаційно-освітнього центру в Україні «Info-BIZ Ukraine».

Працівники сектору взяли участь у науково-практичному семінарі для методистів та вчителів світової літератури на тему: «Творчість німецьких письменників в шкільному курсі світової літератури» в Центрі німецької культури «Відерштраль».

Підготовлені документи для бібліографічної інформації про Київ давній та сучасний.

У 2012 р. працівники сектору взяли участь у проведенні міжнародної науково-практичної конференції в рамках Х культурологічних читань пам'яті Володимира Подкопаєва, було підготовлено доповідь на тему «Реформація в Західній Європі», яку підготувала Рандіна В.С.

У 2015 р. підготовлено науково-популярні статті з бібліографією для журналу «InfoBiz» за темами: «200 років від дня народження Отто Бісмарка», «Історичні портрети німецьких філософів у фонді Національної історичної бібліотеки України», «Історія Реформації у Західній Європі».

У 2016 р. на запит ТОВ «Балтія-Друк» проведено наукове дослідження та вивчення документів на тему «Шляхетні жінки Русі-України» з використанням джерел: «Повесть временных лет летописца Нестора» (німецькою мовою, готичним шрифтом); 3-томне видання «Історія Османської Імперії», Alix A. L. F. , «Великий історичний словник», Т. 1, Луї Морері (Париж, 1707 р.).

На запит читачів було вивчено та перекладено видання XVIII–XX ст. з історії бджільництва та садівництва французькою та німецькою мовами.

Проведена науково-дослідна робота зі складання експертного висновку щодо культурних цінностей (28 прим. документів), які мають належати до Державного реєстру національного культурного надбання України.

Електронні технології

З 2011 р. відбулися якісні зміни в діяльності сектору та в обслуговуванні користувачів шляхом використання сучасних електронних технологій. Ефективно здійснюється наукова обробка документів і формування традиційних та електронного каталогу іноземними мовами. Станом на I квартал 2018 р. в Електронну базу даних «Видання іноземними мовами» внесено майже 30 тис. бібліографічних записів в тому числі і про документи, що мають бути віднесені до Державного реєстру національного культурного надбання. На сайті НІБУ демонструються віртуальні книжкові виставки документів іноземними мовами, що сприяє популяризації фонду відділу та залученню нових користувачів до Бібліотеки.